

SKOGSSÄGNER

upptecknade i Östergötland.

Efterföljande berättelser äro tagna ur samlingar, som under-
tecknad hopbragte somrarna 1921 och 1922 med hjälp av anslag ur Hyltén-Ca-
vallius-fonden hopbragte i Östergötland. Uppteckningarna äro gjorda på dia-
lektfärgat talspråk.

"Mi mor, ho upplevde nåt riktit märkvärdit e natt, ho. Då va nära dar före jul. Ho tjänte på herrgårn, men hadde fått vara hemma kvällen före för å hjälpa si mor. När ho på natta gick tebaka igen, så ho skuule komma i tid te herrgårn—di börja tidit å arbeta på den tin—fick ho ve ett-tin höra å se nåt, som ho allri skulle glömma.

Räjt som då va fick ho höra ett rysligt hunn-skall inne i skogen på ena sidan vägen, som ho gick på. Så fick ho se, hur hunna kom ut ur skogen. Då va en hel mängd, å stora å svarta va di. Di sprang i e lång ra te bredds, å tungera hängde stora å röda ur munnen, å då lyste ur halsen på dom, å ögona glyste som eld. Aldeles före hunna red två ryttare, men länge fick ho inte se dom, för om e lita stunn va di försvunna i skogen på andra sidan vägen. Si, då va Hinn-jakta, då!

Då å allt flera än ho, som har sett'na. Di hadde sitt stråk där, förstäss, för di brukar ha sina bestämda stråk. Di å ute å jagar Hinn, å då finns di, som har sett dom komma tebaka. Då har di ett naket fruntimmer emellan sej, som di håller i arma, å ho dinglar å släpar emellan hästa."

(80-års^g gumma i Slaka skn)

-:-

"När ja va ung, såg ja Hinn-jakta en gång.-- Då va så där mellan tie å elva på kvällen. Ja hadde sällskap mä e gammal gumma. Vi hadde vatt på dagsverke å skulle gå hem. Då kom då från skogen över en hage.--Först sprang ett naket fruntimmer, å efter henne va då två hunnar, som skällde alldeles vilt. Sen kom då två ryttare, å då försvann alltihop inne i skogen på andra sidan vägen.--Både gumma å ja såg'et, å ja ska aldrig glömma't. Ja kan se't framför mej, när ja vill.

Ja hadde allt hört talas om Hinn-jakta, innan ja såg'na, å vi hörde ofta hemma, hur då härj'ne i skogen.-- E faster hadde ja, som också hadde sett Hinn-jakta, men ho vart toki, ho."

(70-års^g gumma i Slaka skn)

-:-

"Ja gick en kväll på landsvägen här nere i ha-
gen. Då va väl så där ve midnattstid. Ja va väl en elva, tolv år,
å hadde vatt å lekt mä barna i ett grannställe härborta å skulle
gå hem. Då fick ja rätt som då va höra ett otäckt dunder nere
i skogen, å så börja hunnar å ~~sälkxxxx~~ skälla, å rätt över vä-
gen framför mej kom jakta. Då kunne väl vara nära famnar ifrån
mej. Först sprang ett naket fruntimmer, sen kom då två ryttare
å sen ^{hunnar} ~~ryttare~~ efter dom. ~~Då~~ gick som en blixt över vägen, å sen va
di försvunna i skogen. Men då va ändå så ja såg dom tydlit. --Att
ja vart rädd va ju inte underlit. Ja tordes ju inte gå hem ensam,
utan ja sprang tebaka igen te då stället, där ja hadde vatt, å di
fick lov å följa mej hem."

(55 -årig man i Slaka skn)

--

"Om nån fick se Hinn-jakta, skulle han inte sva-
ra, att han sett kvinna, om ryttera fråga. At en del hadde kvinna,
när ho kom, ^{set}: "Om du möter riddera, ska du inte säja, att du sett
mej! "--Di sa, att om kvinna hann in i berget, så va ho fri. --En dek
har ~~sett~~ sett ryttera komma tebaka, å då har en haft kvinna lig-
gande skjuten på hästen."

(72 -årig gumma i Skeda skn)

--

"En gång, när min pojke va så där en elva, tolv
år, va han å eft par flicker å lekte på isen på e lita göl här neran-
för vägen. Å då fick di höra, hur då skramla som å järnkättingar,
å di trodde ~~er~~, att då kom fångar, för häktet va bara ett litet
stycke därifrån. Så di sa: "Kors, nu kommer då fångar!" å tänkte sprin-
ga dit. Men då hörde di då där ljudet, som då ibland skulle ha vatt
i lufta å ibland på backen, å så fick di se tre eller fyra ryttare,
som kom ridanes oppför backen, å under hova lyste då nåt vitt. Å så
mä ett försvann då, å då pojjade då te, å sen skällde då som hunnar
oppåt lufta. --Då va nog inte annat än Hinns jakt, då! Då sa alla, som
fick höra talas om 'et."

(82 -årig gumma Kisa skn)

--

"Min morfar å ja va en gång, när ja va en liten pojke, ute å fick höra Odens jakt, som di kalla't. Då lät precis som hunnskall å en två, tre hunnar. "Kors, ska en få höra Odens jakt!" sa morfar. "Har du hört dä förr?"--Dä kom en hel mängd fåglar. Då va väl så där en 20, 30 stycken, å di va i sferlek som snöskater, å dä va, när di flög, som dä där skallet hördes.--Men ja kommer ihåg, att dä fanns di, som sa, att dä va Oden, som jaga skogsjungfrun, å att dä va dä, som va Odens jakt."

(80 -årig gubbe i Sund skn)

-:-

"Dä finns många, som talar om, att dä höri Odens jakt, å dä har ja också. Men dä ä inte annat än fåglar i lufta, tror ja. Då låter som e hunnjakt--som ett halvtjog, så där. Då ska vara en, som heter Oden, som ä ute å jagar, säger di. Han jaga både helg å söcken, å därför vart han dömd ått jaga jämt."

(75 -årig gubbe i Västra Ryd skn)

-:-

"Förr tala di mycke om Odens jakt, å dä va många som hadde hört ^{na} ~~na~~. Då låter i lufta som två hunnar. Då ä på hösten dä höra, men på senare tin har ja inte hört talas om, att nån har hört 'et.--Dä ä så, att Oden gick ut å jaga juldan, å dä fick han till straff ått jaga i alla tider. Vem Oden va, dä vef ja inte, men han skulle ha vart en bättre kar, som hadde makt, å han gjorde inte annat än jagade. Då va han alldeles galen i, å han gick så långt, att han använde helgdaga också. Men när han så gav sej ut å jaga juldan, dä fick han till straff ått jaga sen han va död också. Å dä han jagar å hate å fågel. Men dä ä ingen, som har sett 'en, va ja vet, utan dä ä bara hunna, som di hör oppe i lufta."

(78 -årig gubbe i Svinhults skn)

-:-

"Odens jakt fick en höra förr i världen, särskilt ve vintertin. Di sa, att Oden hadde vatt en jägare, å jaga, då ~~finn~~ måtte ha~~n~~ få göra än idag. Då hörs, som hunnar skulle skälla. Ja har hört et många gånger, men ja tror då inte, att då ä när jakt. Dåä inte annat än en sotts fåglar, som flyger om natta. En del skulle ha höri skott också, men då har då ja aldri hört. --Då ä la däsamma mä den där Oden, som di talar om Jerusalem's skomakare. Å"

—:— (89-årig gubbe i Sunds skn)

"Då va en, som va e tjärdal. När ~~han~~ han höll på mä å koka beck i en base intill tjärdalen -- då gjorde di, sen han va utbrunnen -- kom då ett grannt fruntimmer å ba te få värma sej, å då fick ho. Å ho satte sej ner. Å ho fråga karen, va han hette. "Ja heter Sjalver", sa han. Så när ho suttit e stunn, så ~~fråga~~ vände ho på sej, å då såg karen, att ho va som en trasig stock i ryggen. Då tog han e skopa tjära å slog i ryggen på'na. Å ho te skrika å jämra sej. ~~han~~ "Sjalver brände mej! Sjalver brände mej!" skrek ho. Då kom då fram som en kråkskock uttå troll. Men när di hörde, va ho skrek, så drog di iväg igen, å fruntimret följde mä dom. Si, då va allt tur, att karen hadde vatt så kvicker å sagt, att han hette Sjalver -- nu trodde trolla, att ho hadde bränt sej själv -- annars vet inga mänska, hur då hadde gått fär'en."

(82-årig gubbe i Sunds skn)

—:—

"Min gubbe kolade mycke, när vi va i Malalexander å Blåvik. Å han tala om, att då va ofta, som han inte fick vara i fred. Då hände många gånger, att dörra te koja slogs opp å slog i backen. -- Å ibland kom då skogsjungfrur te'n, å di va så granna, men när di vände sej, såg han, att di va ihålia i ryggen, å rumper hadde di. Då tala han om många gånger, när han kom från milan. En ~~haja~~ ^{kunne} ju bli riktigt hjärtförskrämd, när han börja mä då där."

(74-årig gumma i Sunds skn)

—:—

"Min morfar va en ti arrendator i Bestorp. Han va ofta ute å jaga å brukta tala om, att han sett skogsjungfrun flera gånger i Bestorpa hästhage. Ho va så grannt klädd å fin så, men ho akta sej noga för å visa ryggen, för i den såg ho ut som ett ihålit trä. Di sa, att om nån vill bli slängd mä å skjuta, så ska han tala vid henne, å då blåser ho i bössa, å sen va då säkert, att en aldri sköt fel. -- En gång låg min morfar under e gran ute i skogen. Han hadde gett sej iväg på kvällen å skulle gå på morron å jaga. När då va tid på morron, att han skulle ge sej ut, vakna han ve att nån ropa: "Olajus!" Då va hans namn. Si, att då va skogsjungfrun, som hadde väckt honom, då va han alldeles säker på."

(60-årig man i Sunds skn)

:-

"Förr i världen fanns då di, som kunne skjuta va villebråd, di ville, när som helst å var som helst. Di hadde vatt ute en särskild torsdasmorron, sas då, å försvurit sej. Di mötte då ett vackert fruntimmer med fina grannläter. Ho gick baklänges, när ho skulle gå, för ho ville inte visa, att ho va ihåli i ryggen, för då va ho, alldeles som ett ihålit trä."

(55-årig kvinna i Slaka skn)

:-

"Morfar lärde mej, att ja skulle gå ute vid midnatt å försöka träffa skogsjungfrun, om ja ville bli en bra skytt, men då brydde ja mej aldri om, för då tyckte ja va otäckt."

(75-årig gubbe i Västra Ryds skn)

:-

"Då här hände i mi hemsocken. En kar-- ja kommer nu inte ihåg, va han hette -- å två brorsöner te honom gick ut i skogen för å jaga. Förut hadde pojka inte rätt följa mä, men di hadde vatt envisa, å nu skulle di få göra då. Di gick på kvällen, för di tänkte sova över natta i skogen. Di tände eid på ett öppet ställe i skogen, å när di hadde ått å pratat e stunn, gick di å la sej -- karn ve en tali å pojka ve en annan. Men pojka kunne inte somna, å rätt som då va, kom ett fruntimmer, som va så vida tint, att maken kan en aldri få se. Pojka förstög ju genast, vem då va, förstäss, å di låg å såg på, när ho gick fram te gubben. Å ho gick å la sej hos honom e stunn, å så när."

ho gick, va ho framme å blåste i gubbens bössa, men i pojkas spotta ho. Ho va inte lika vacker baktill som framtill, ska en veta, för i ryggen såg ho ut som ett ihålit trä; dä såg di när ho gick sin väg. -- Så på merron, när di gick ut å jaga, sköt gubben dä ena djuret efter dä andra, å dä egendomlixa va, att pojka inte såg ett enda djur, förrän dä låg skjutet på marka, så dä å dä inga konst å skjuta rätt, när en står på go fot mä skogsjungfrun, dä kan en förstå."

(60-årig man i Skeda skn)

-:-

"Olle i Mjälssjön va en sän, som kunne skjuta va vilt, han ville å hur mycke, han ville. Han tjänte hos oss en tid, den där Olle. -- En gång hadde han fått beställning på två tjädrar å en hare te en granngård, där di skulle ha kalas, å dä hadde han fått e vecka i förtid, men han gick inte ut i skogen förrän dan före kalaset, fast farmin hadde stått i mä'n, att dä väl va bäst, han börja i tid. "Ah, dä hinner ja väl mä!" svara han bara. Å dä gjorde han också. Han va inte väl utkommen i skogen, förrän en hare kom springande rakt emot honom, å den sköt han. Å haren va aldeles genomvåt, så han hadde allt haft ett bra stycke å springa, innan han kom fram. Å så om e stunn kom en tjäder flygande, å den sköt han, å så kom dä en te, å den sköt han också, å genomblöta va di mä.

Om sommarn låg bror-min å ja å Olle på en ^{stulle}. Bror-min å ja på den ens sidan å Olle på den andra. -- Så va dä e natt. Varken bror-min eller ja kunne sova, men Olle, han sov, dä hörde vi. Så, rätt som dä va, kom dä opp ett så vida fint fruntimmer på skullen. Dä va skogsjungfrun; dä förstog vi mä dä samma. "Olle! skrek ho. Men dä va ingen, som svara. "Olle!!" skrek ho en gång te, å ändå högre. Men dä va ingen, som svara. Dä skrek ho te "Olle!!!" en gång te, å dä ^{så} trodde ja att taket skulle gå i vädret. Dä såg vi, hur Olle reste sej å gick å tog på sej byxera, å så tog han på sej om fötter å följde mä jungfrun. Å så om e stunn kom han tebaka å gick å la sej."

(60-årig man i Skeda skn)

-:-

"I Västra Ryd badde förr en rikti mästerskytt. En som hette Sven i Linnemålen, va en gång mä honom å jaga tjäder. Di låg å vänta på dag å hadde en eld i skogen. Sven, han låg vaken, men jägarn han sov. Rätt som dä va kom ett fruntimmer, som va så fint, att Sven aldri hadde sett maken, fram ur skogen å ställde sej i jänter jägarn. Dä va skogsrått, dä! Eller skogsjungfrun, som di också kallar'na. I hanna hadde ho som en fin kapp å mä den stötte ho på

jägarn. Å han vakna å satte sej opp, men di sa inte ett ord te varandra. Å han röj-
de mä ut i skogen. Men när ho gick så Sven, att ho såg ut som ett gammalt, ihålit,
trä i bakänn. -- När jägarn sen kom tebaka, va han alldeles hemskt blek å skälvde
i hela kroppen. 'När ja fick se dä, vart ja lett åt'et', sa Sven. Så han gick aldri
mä honom mera. Men vilt fick di sen, mer än di ville ha. Dä samlas tjädertuppar, var
di va på morron ve dagninga.

Den där jägarn, han söp alldeles förskräcklit. En da -- dä va
dan före julaften -- va han full, å då snäste frun på egendomen -- dä va Olstorp
i Västra Ryd -- honom, för att han inte va ute i skogen å skaffade vilt utan gick
hemma å söp. 'Jaa, ja har inte brått än', sa han åt henne, 'för dä vilda, ja ska
skjuta, å bara ett stycke på andra sidan Dunkehällar än.' Men så när dä hadde vatt
ett bra tag, tog han en torr asplövskvist å satte framför stalldörrerna, å sen
ställde han sej på stallgärn mä si bössa. Å om e lita stunn kom e råget framsprin-
gande på stallgärn, å den sköt han, förstäss.

Di sa, att om nån ville bli en sån där mästergytt, skulle han
ta å gömma nattvardsbrödet å sen skjuta fläck på't.

(80-årig gubbe i Sunds skn)

-:-

"Hara-Jösse kunne skjuta så mycke, han ville. En gång slog han
vad mä nära, att han skulle gå ut å genast skjuta e råget. När han kom ut, tog han
en sälkvist å satte ner i marka, å sen gick han å ställde sej ett stycke därifrån.
Å dä dröjde inte lång stunn, förrän e råget kom fram å åt å kvisten. Å då sköt Hara-
Jösse "na."

(60-årig man i Sunds skn)

-:-

"Om Hara-Jösse har ja hört ett rykte, att han en gång hojtade
te i skogen å ått dä dä kom fram en hare. Å den sköt han, å den va svarter."

(82-årig gubbe i Sunds skn)

-:-

"I Vånga bodde dä en, som di kalla Nisse på Ann. Han å nära till
satt e natt oppe å spela kort, å dä höll di på mä, tills dä börja i kyrka, å sen
mä. Nisse börja skryta mä, att han va en så go skytt, att han skulle kunna gå ut
å skjuta en tjäder på prästens skorsten. Dä ville di andra inte tro, förstäss, å di
slog dä vad om e kanna brännvin. Å Nisse, han vann vadet, han, för han gick ut, å på
prästens skorsten satt e tjäder, å den sköt Nisse, å då så bra så tjäden föll
ner genom skorsten å ner i gryta. -- Å dä ska va sannt!"

Å en gång höll Nisse på Ann vad om att han skulle skjuta e råget ute på gödselstacken. Å då gjorde han också. Rågeta va alldeles löddri, å då va ju inte underlit, för ho hadde sprungit tre mil. Då va så, att på en gård, tre mil därifrån, hadde di e fångad råget, å då va den, som Nisse hadde skjutit. Då fick di veta sen. -- Då va skogsjungfrun, då, som hadde styrt om, att rågeta tog sej ut å sprang den långa vägen.

Sen när den där Nisse på Ann låg på sitt yttersta, fick han i si sista stunn lov å få e bössa å skjuta ett skott ut genom fönstret, sa di."

(60-årig man i Skeda skn)

--:

"Ja sitter å kommer ihåg en, som di kalla Har-Svente. Han brukte komma hem å satt å prata mä min gamle far iblann. En gång fråga far'n: "Går då bra för dej mä skjutet?" -- "Ja, då å la inga fara mä då!" tyckte Har-Svente. "Ja ska gå ut å skjuta en tjädertupp på gården, ska du få se!" Å så tog han pallien i den ena näven å bössa i den andra å gick ut å satte sej på gården. Å nästan mä däsamma kom då en tjädertupp, å den sköt han. Å så fråga han far, om han ville ha'n. Nää; far han tacka, han ville inte ha'n. Far han va religiös, å han tyckte då va synd då där.

Den där Har-Svente, han fick ett träkit slut, han. Han va å jaga i Granshulta häge, å då kom en hare, som han sköt på, men haren, han va lika frisk för då. Å så sköt han på'n en gång te, men han fick inte dö på'n ändå. Å då förstog han ju, att då inte va en rikti hare. När han sen kom hem, satt han å vissla å sjöng, å så börja han å tala så dumt så. Å sen vart han alldeles källri. Så då vart då slut mä hans skjutning."

(84-årig gubbe i Sunds skn)

--:

"En som hette Petter Eriksson i Funnsboda, va en trollskytt. En gång hadde han en tjädertupp, som han inte skjutit på många gånger å inte kunne få. Så gick han ut på den där bergknallen, där han hadde sin tuppe, en söndasmorron, å han hadde skurit ur hakar å häckter ur sina snösockar å lagt i bössa. Å sen när han kom te sin tuppalek, så sköt han, då skrek då i bergkullen: "Spring utikring! Den matte, otvättade gick ut på söndasmorron å sköt min ringoxe!" -- Å när han kom hem låg en å hans dragoxar dö i lagärn. -- Å då där, då å sannt, för karen då va gubben i Lövasas färfar."

(82-årig gubbe i Sunds skn)

---:---